

Paul Schaap

De Y 8122 volledig onder stoom op het Noordhollandsch Kanaal Foto Paul Schaap

Den Helder, Buitenhaven

De stoomsleper heeft lange tijd in Den Helder als havensleepboot voor de Koninklijke Marine dienst gedaan Foto archief Paul Schaap

De sleepers van Museumhaven Willemsoord

De collectie schepen van Museumhaven Willemsoord in Den Helder telt naast tjalken, aken, boters, een lichtschip en tal van andere bijzondere werkschepen ook twee monumentale sleepers. Deze zijn niet alleen gebouwd op dit voormalige rijkswerfcomplex, maar hebben ook in Den Helder hun actieve diensttijd doorgebracht. Het gaat om de stoomsleper Y 8122 en de motorsleper Y 8017, die daarnaast ook de naam *Dombo* draagt.

De sleper met de langste historie is de stoomsleper Y 8122, die in de periode 1935/36 in opdracht van de Koninklijke Marine op Rijkswerf Willemsoord in Den Helder is gebouwd. Een vaartuig met een lengte van 19,29 meter, een breedte van 4,97 meter en een diepgang van 2 meter. Bijzonder is de voortstuwing van dit vaartuig. Deze bestaat uit een tweecilinder Compound stoommachine die in 1909 onder nummer 549 bij de Haarlemse Scheepswerf Hubertina is gebouwd. Bij 180 omwentelingen per minuut en een verzadigde stoomdruk van circa 8 atmosfeer levert deze stoommachine een vermogen van 115 as-pk. De machine heeft kennelijk eerst jarenlang in een ander schip dienst gedaan voordat hij het kloppend hart van de sleper Y 8122 werd.

Na op 24 september 1936 als *Sleepdienst III* van stapel te zijn gelopen, werd de stoomsleper als havensleper, ijsbreker en communicatievaartuig ingezet. Tot 1948 werkte zij in deze hoedanigheid achtereenvolgens als *Sleepdienst III*, *Sleepdienst IV* en *RS 04* voor de Koninklijke Marine. Op 30 januari 1948 werd de sleper uit dienst gesteld om kort daarop te worden omgebouwd tot warmteafgiftevaartuig voor de marineschepen die voor reparatie en onderhoud op Rijkswerf Willemsoord verbleven. Hierbij werd ook de stoommachine uit het vaartuig verwijderd en kreeg de sleper het roepsein *RK 23*.

In Duitse dienst

Net als zoveel andere schepen viel de havensleper in 1940 in handen van de bezetter. In Duitse dienst werd zij ingezet als ondiepwaterrijnlegger en kreeg ze *Leer* in Duitsland als thuishaven. Over deze periode is niet veel bekend, behalve dat het vaartuig schade aan de romp opliep. Op 20 september 1944 keerde de sleper terug naar thuishaven Den Helder. Een dag later besloot de bemanning om het stoomvaartuig aan de Duitse dienst te onttrekken. In het geheim werd het overgevoerd naar de Wieringermeer en daar in een tocht-sloot verborgen. Helemaal onopge-

merkt bleef het vaartuig niet, want er werd hierna van alles, waaronder de voorraad kolen, uit het schip gestolen. Tijdens zwaar weer sloeg de sleper los om vervolgens bij Kolhorn vast te lopen. Tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog kwam de sleper weer naar Den Helder, waar zij tot de ombouw tot stoomafgiftevaartuig in 1948, weer als havensleper dienst ging doen. In 1956 volgde een tweede ombouw, nu van kolen- naar olie-stook. Vanaf de eerste ombouw droeg het vaartuig de naamseinen *RK 23*, *A 844* en *Y 8590* en na de tweede ombouw het huidige naamsein *Y 8122*.

Restauratie

Op 12 september 1992 werd het vaartuig, na twee jaar van opleg, overgedragen aan de Stichting Nautische Monumenten Den Helder. Deze ging met een groep enthousiaste vrijwilligers aan de slag om de Y 8122 weer in haar oude glorie te herstellen. Een gigantische klus gelet op de deplorabele staat waarin het vaartuig destijds verkeerde. De eerder uit de machinekamer verwijderde, originele stoommachine werd weer opgespoord, opgeknapt en teruggeplaatst. Deze machine was vanaf begin jaren zestig tentoongesteld in het Marinemuseum en had van 1965

De motorsleper Y 8017 Dombo versleept een Leander-klasse fregat in het Natte Dok van Rijkswerf Willemsoord Foto archief KM

tot 1975 als lesobject gefungeerd voor de bankwerkers van de leer-school van de Rijkswerf. Tot slot werd hij tot 1992 uitgeleend aan het Stoommachinemuseum in Medemblik. Na vele jaren van restaureren kon de sleper in december 2005, na vijftien jaar stilliggen, weer voor het eerst onder stoom worden gebracht. Op 29 april 2006 is de eerste vaartocht onder stoom gemaakt. Vanaf die tijd zijn er op eigen kracht diverse tochten, naar onder andere Dordt in Stoom, en rondvaarten in de havens van Den Helder en op het Marsdiep mee gemaakt, alsmede intochten met Sinterklaas. Op 9 november 2006 is de Y 8122 overgedragen aan de Stichting Y 8122, opgericht door de vrijwilligers die het restauratieproject hebben uitgevoerd.

Motorsleepboot Y 8017

Naast de Y 8122 werd in 2006 ook de motorsleper Y 8017 door de Stichting Nautische Monumenten overgedragen aan de Stichting Y 8122. Deze sleper was in 1955/56 als leerlingproject op Rijkswerf Willemsoord gebouwd onder nummer 50 en kreeg naast haar roepsein de troetelnaam *Dombo*. Dit vaartuig met een lengte van 16,58 meter, een breedte van 4,63 meter en een diepgang van 1,53 meter werd na haar indienststelling ingedeeld bij de

Transportdienst van de Rijkswerf. Als voortstuwing kreeg de sleper een gloednieuwe viercilinder Bolnes L4 dieselmotor van 200 pk (nr. 1664). Nadat tot 1972 met deze motor was gevaren, werd hij vervangen door een Volvo Penta. De Bolnes werd op haar beurt een oefenobject op de Zeevaartschool in Den Helder. Met de Y 8017 werden grote marineschepen, zoals jagers en fregatten en onderzeeboten de dokken van de Rijkswerf in- en uitgesleept. Ook diende ze als ijsbreker. Eind jaren tachtig ging de Y 8017 over in marinedienst en in 1990 volgde de uitdienststelling. Net als de Y 8122 werd de Y 8017 enkele jaren later overgedragen aan de Stichting Nautische Monumenten en volgde ook hier een grondige restauratie. Zelfs de originele Bolnes motor werd na een complete renovatie op haar oude vertrouwde plek teruggeplaatst.

Zowel de Y 8122 als de Y 8017 worden momenteel ingezet voor rondvaarten (maximaal 12 passagiers), dagtochten en asverstrooiingen. Tijdens de manifestatie 'Willemsoord Werfgoed', die van vrijdag 1 tot en met zondag 3 augustus in Den Helder wordt gehouden, zijn beide sleepers opengesteld voor publiek en worden er rondvaarten mee gemaakt.

Jan Sepp

Bewaarde marineschepen

Begin augustus is Den Helder het decor van onze reünie. Als je Den Helder zegt, zeg je marine. Hoewel ... de marine zit daar pas de laatste tweehonderd jaar. Daarvoor was Den Helder een vissersplaatsje als zoveel andere aan de Noordzeekust: levend van de garnalenvangst, de grotere visserij en met een opmerkelijk groot aantal loodsden. Immers, wie vanuit de Noordzee naar Amsterdam, Hoorn of Enkhuizen wilde, moest langs Den Helder of de Waddeneilanden de Zuiderzee invaren. Het lag voor de hand om op die plaatsen een loods op te pikken.

Ten oosten van het oude Helder lag een natuurlijke haven, het Nieuwe Diep. Die was volgens de Winkler Prins encyclopedie rond 1700 al in gebruik, maar dat was kennelijk niet heel structureel. Het waren de ingenieurs van Napoleon (waaronder Jan Blanken, de man die we ook kennen van het dok in Hellevoetsluis) die daar voor het eerst een marinebasis aanlegden. Dat werd het begin van de bloei van Den Helder. Die werd natuurlijk versterkt door de aanleg van het Noordhollandsch Kanaal, dat uitmondt in het Nieuwe Diep. In de Tweede Wereldoorlog was Den Helder een spookstad. De Duitsers bliezen het oude dorp letterlijk van de